

НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ЛАБОРАТОРІЯ
З ПИТАНЬ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ МОЗ УКРАЇНИ

ЗВІТ
про результати соціологічного опитування
«Якість вищої освіти та освітнє середовище у НФаУ»
(опитування здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти та їх наукових керівників)

З метою оцінки якості освітньо-наукової програми «Фармація» (ступінь вищої освіти – доктор філософії) та умов освітнього середовища у НФаУ в травні 2024 року Науково-методичною лабораторією з питань фармацевтичної освіти проведено опитування здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти та їх наукових керівників.

В межах дослідження визначено такі завдання:

1. Визначити ставлення аспірантів щодо створених в НФаУ умов для формування їх індивідуальної освітньої траєкторії та участі в міжнародній академічній мобільності.
2. Вивчити думку аспірантів та їх наукових керівників щодо якості освітньої складової освітньо-наукової програми «Фармація».
3. Визначити рівень задоволеності аспірантів існуючими механізмами освітньої, організаційної, інформаційної, консультативної та соціальної підтримки здобувачів вищої освіти.
4. Охарактеризувати ставлення здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня до порушень академічної доброчесності.

Опитування проводилося у дистанційній формі із застосуванням Google-форм. В межах опитування аспірантам та їх науковим керівникам було запропоновано заповнити анкети, що містили питання відкритого та закритого типу щодо різних аспектів освітнього процесу та умов освітнього середовища у НФаУ. Всього було опитано 34 аспіранти (3 і 4 року навчання) і 25 наукових керівників аспірантів.

Формування індивідуальної освітньої траєкторії аспірантів

Освітньо-наукова програма «Фармація» передбачає можливості для формування та здійснення кожним здобувачем вищої освіти індивідуальної освітньої траєкторії. В табл. 1 наведена інформація щодо наявних можливостей для реалізації власної освітньої траєкторії на думку здобувачів вищої освіти.

Таблиця 1

Розподіл відповідей на питання «Оцініть, в якій мірі Ви можете реалізовувати свою індивідуальну освітню траєкторію в НФаУ за окремими характеристиками?», %

№	Характеристики	Думка здобувачів вищої освіти, %		
		є можливість	не має можливості	важко відповісти
1.	Вільно обирати тему дисертаційного дослідження	100	-	-
2.	Вибирати освітні компоненти вільного вибору за власним інтересом (у межах, передбачених освітньою програмою)	100	-	-
3.	Брати участь у наукових конференціях, конкурсах, публікуватися	100	-	-
4.	Брати участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу та освітньої програми	100	-	-
5.	Можливість впливати на вибір розгляду в рамках курсу теми, в якій Ви були б зацікавлені	100	-	-
6.	Брати участь у діяльності Ради молодих вчених	100	-	-
7.	Здійснювати трудову діяльність у позанавчальний час	89	7	4
8.	Змінювати свій індивідуальний план за погодженням зі своїм науковим керівником	100	-	-
Середнє		98	7	4

Здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зазначили, що не мали проблем у формуванні або реалізації індивідуальної освітньої траєкторії.

Рівень задоволеності аспірантів методичним підходом і змістом наукового консультування щодо власного дослідження, що вони отримують від свого наукового керівника, складає 4,86 (середній бал за п'ятибальною шкалою).

Участь у програмах міжнародної академічної мобільності є ще однією складовою індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні. На момент опитування 6 аспірантів вже встигли взяти участь у програмах міжнародної академічної мобільності. Більшість опитаних (48%) ще не брали участі у міжнародних проектах і програмах, але планують у майбутньому, хоча на час проведення опитування ще не визначилися з конкретними програмами. 34% респондентів – не брали участь у таких програмах і не планують.

Найбільшою перешкодою до участі в програмах міжнародної академічної мобільності для аспірантів є високий рівень витрат, пов'язаних з поїздкою (про це зазначили 55% опитаних); на другому місці – труднощі з можливістю відсутності на робочому місці (36%) і сімейні обставини (34%); на третьому – труднощі у пошуку таких програм або проектів (28%). У меншій мірі труднощі виникають через необхідність підготовки великої кількості документів та бюрократичні перешкоди (10%), менш за все перешкодою до участі стає відсутність зацікавленості аспіранта у таких програмах (3%).

Оцінка якості освітньої складової програми

Якість освітньої складової освітньо-наукової програми «Фармація» на третьому (освітньо-науковому) рівні в даному дослідженні оцінювалася за допомогою таких показників:

- володіння здобувачів вищої освіти інформацією щодо цілей, змісту, очікуваних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання за кожним освітнім компонентом;
- рівень задоволеності здобувачів вищої освіти організацією освітнього процесу за кожним освітнім компонентом;
- оцінка здобувачами вищої освіти професійної майстерності викладачів освітніх компонентів;
- рівень задоволеності здобувачів вищої освіти відповідності обов'язкових та вибіркових освітніх компонентів власним науковим

інтересам, забезпеченням підготовки до професійної діяльності у галузі фармації;

- оцінка науковими керівниками аспірантів відповідності освітньої складової освітньої програми забезпеченню підготовки здобувачів вищої освіти до професійної діяльності у галузі фармації.

У межах опитування аспірантам було запропоновано висловити свою думку щодо якості викладання 22 обов'язкових та вибіркових освітніх компонентів, що вони проходили за час навчання за програмою:

1 курс

1. Академічна доброчесність
2. Методологія та методи наукового аналізу
3. Філософія науки
4. Англійська мова для наукової комунікації
5. Педагогіка вищої школи з педагогічною практикою

2 курс

1. Маркетингові інструменти аналізу фармацевтичного ринку
2. Методи хіміко-токсикологічного аналізу
3. Наукові підходи до організації та проведення доклінічних досліджень
4. Оцінка та управління ризиками в наукових дослідженнях
5. Оцінка технологій охорони здоров'я
6. Риторика
7. Розробка та валідація контролю якості активного фармацевтичного інгредієнту та лікарських засобів
8. Сучасна фармацевтична розробка
9. Сучасний стан наукових знань спеціальності "Фармація" - модуль 3 (каф. фармацевтичної хімії)
10. Сучасний стан наукових знань спеціальності "Фармація" - модуль 4 (каф. фармакогнозії та нутриціології)
11. Сучасний стан наукових знань спеціальності "Фармація" - модуль 5 (каф. клінічної фармакології та клінічної фармації)
12. Сучасний стан наукових знань спеціальності "Фармація" - модуль 6 (каф. фармацевтичної хімії)
13. Сучасний стан наукових знань спеціальності "Фармація" - модуль 7 (каф. фундаментальних та суспільно-гуманітарних наук)
14. Сучасний стан наукових знань спеціальності "Фармація" - модуль 1 (каф. організації та економіки фармації)
15. Сучасний стан наукових знань спеціальності "Фармація" Модуль 2 (каф. заводської технології ліків)

16.Сучасні підходи до створення фітопрепаратів

17.Хроматографічні методи аналізу

Отримані дані демонструють, що респонденти в повній мірі володіють такою інформацією про освітні компоненти, як їх ціль та зміст, очікувані результати навчання, порядок та критерії оцінювання (в середньому 96% опитаних серед усіх показників) – рис. 1.

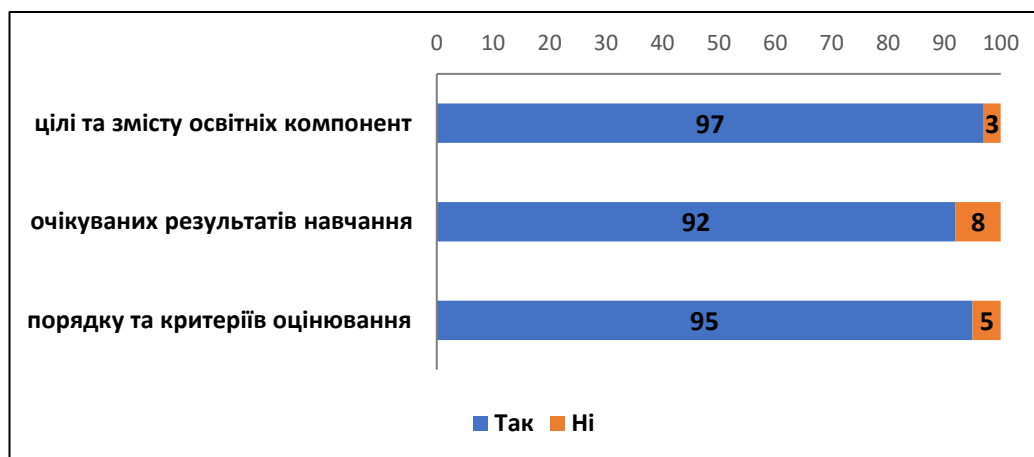

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів на питання «Чи володієте Ви інформацією щодо цілей, змісту та очікуваних результатів навчання, порядку та критеріїв», %

Аспіранти-учасники опитування мали змогу оцінити рівень своєї задоволеності організацією освітнього процесу з кожного освітнього компонента за окремими характеристиками за п'ятибальною шкалою. Отримані дані свідчать про те, що в цілому здобувачі вищої освіти задоволені організацією освітнього процесу – середній бал¹ 4,64 (табл. 2), а саме – об'єктивністю оцінювання контрольних заходів, структуруванням навчального матеріалу, формами і методами навчання, рівнем отриманих знань, навичок та вмінь, формами контролю знань, забезпеченістю навчально-методичними матеріалами, обсягом часу, що виділяється на вивчення освітнього компонента, забезпеченість технічним обладнанням.

¹ Середній бал – розраховане зважене середнє, що аналізується відповідно до рівнів: $\geq 4,5$ – «задоволений», $\geq 3,5$ і $< 4,5$ – «скоріше задоволений», $\geq 2,5$ і $< 3,5$ – «частково задоволений, частково ні», $\geq 1,5$ і $< 2,5$ – «скоріше не задоволений», $< 1,5$ – «незадоволений».

Рівень задоволеності здобувачів вищої освіти окремими характеристиками освітнього процесу за п'ятибальною шкалою

№	Характеристики	Середній бал
1	Об'єктивність оцінювання контрольних заходів	4,74
2	Структурування навчального матеріалу	4,72
3	Форми і методи навчання	4,71
4	Рівень знань, навичок та вмінь, отриманих під час вивчення освітнього компонента	4,71
5	Форми контролю знань	4,65
6	Забезпеченість навчально-методичними матеріалами (підручники, посібники)	4,54
7	Обсяг часу, що виділяється на вивчення освітнього компонента	4,52
8	Забезпеченість технічним обладнанням, що необхідне для вивчення освітнього компонента	4,52
Середнє		4,64

Результати дослідження показали, що здобувачі вищої освіти високо оцінюють професійну майстерність викладачів – середній бал² за всіма характеристиками, що оцінювалися, – 4,74 за п'ятибальною шкалою (табл. 3). Також рівень задоволеності аспірантів освітньою складовою освітньої програми демонструють показники, що наведені в таблиці 4.

Оцінка респондентами рівня професійної майстерності викладачів за п'ятибальною шкалою

№	Характеристики	Середній бал
1	Високий рівень володіння фундаментальними знаннями і останніми досягненнями в сфері освітнього компонента	4,85
2	Доброзичливість і тактовність	4,78
3	Підтримка вміння самостійно вчитися і водночас забезпечення супроводу аспіранта	4,74
4	Вміння викликати і підтримувати інтерес до освітнього компонента	4,68
5	Зрозумілість і доступність викладання матеріалу	4,67
Середнє		4,74

² Середній бал – розраховане зважене середнє, що аналізується відповідно до рівнів: середній бал $\geq 4,5$ – високий рівень, ≥ 4 і $< 4,5$ – вище середнього, ≥ 3 і < 4 – середній, ≥ 2 і < 3 – нижче середнього, ≥ 1 і < 2 – низький рівень або характеристика зовсім не притаманна зовсім.

Рівень задоволеності здобувачів вищої освіти окремими характеристиками освітньо-наукової програми

№	Характеристики	Середнє ³
1.	Відповідність обов'язкових професійно-орієнтованих освітніх компонентів науковим інтересам аспіранта	4,58
2.	Відповідність вибірових освітніх компонентів науковим інтересам аспіранта	4,48
3.	Забезпечення повноцінної підготовки до дослідницької діяльності за спеціальністю	4,61
4.	Забезпечення повноцінної підготовки до викладацької діяльності за спеціальністю	4,44
5.	Забезпечення досягнення аспірантом належного рівня англomовного академічного письма	4,21
6.	Кількість аудиторних занять з професійно-орієнтованих освітніх компонентів, до проведення яких залучають фахівців-практиків, представників роботодавців	4,17

В межах дослідження отримані дані *щодо оцінки освітньої складової освітньо-наукової програми «Фармація» науковими керівниками* здобувачів освіти цієї програми. Науковим керівникам було запропоновано оцінити всі обов'язкові та вибірові освітні компоненти, що входять до складу програми.

На думку наукових керівників, в цілому обсяг годин, визначених для вивчення освітніх компонентів, що входять до освітньої складової програми, є достатнім для досягнення мети програми (табл. 5), а визначений період вивчення (рік навчання, цикл) – є оптимальним. Освітні компоненти програми в цілому відповідають науковим інтересам в рамках підготовки дисертаційних досліджень аспірантів, що зараз навчаються за програмою. Приблизно однаково оцінюють рівень забезпечення підготовки аспіранта до дослідницької та до викладацької діяльності – вище середнього.

Більшість наукових керівників (87%) оцінюють рівень досягнення аспірантом належного рівня англomовного академічного письма під час навчання в аспірантурі як достатній.

В цілому, думка наукових керівників щодо освітньої складової освітньої програми співпадає з оцінкою аспірантів.

³ Зважене середнє, що аналізується відповідно до рівнів: $\geq 4,5$ – «задоволений», $\geq 3,5$ і $< 4,5$ – «скоріше задоволений», $\geq 2,5$ і $< 3,5$ – «частково задоволений, частково ні», $\geq 1,5$ і $< 2,5$ – «скоріше не задоволений», $< 1,5$ – «незадоволений».

**Оцінка науковими керівниками освітньої складової освітньої програми
за п'ятибальною шкалою**

№	Характеристики	Середній бал⁴
1	Визначення часу для освітнього компонента (рік навчання, триместр)	4,52
2	Обсяг часу, що виділяється на вивчення освітнього компонента	4,40
3	Відповідність науковим інтересам, дисертаційному дослідженню аспіранта	4,12
4	Забезпечення підготовки аспіранта до дослідницької діяльності	4,07
5	Забезпечення підготовки аспіранта до викладацької діяльності	4,05

Як зазначають опитані науково-педагогічні працівники, для забезпечення якості освітньої складової освітньої програми необхідно запровадити заходи у межах викладання окремих освітніх компонентів та заходи, що необхідно проводити постійно згідно вимог сучасності та розвитку фармації:

- перегляд актуальності змісту освітніх компонентів згідно з вимогами сучасності; доопрацювання та оновлення елементами сучасності;
- розширення переліку освітніх компонентів вільного вибору;
- створення умов для посилення підготовки до педагогічної діяльності і розвитку педагогічних навичок у аспірантів;
- проведення семінарів за участю фахівців практичної фармації із залученням викладачів різних освітніх компонентів;
- перегляд форм та методів викладання у межах освітніх компонентів («Риторика», «Сучасний стан наукових знань спеціальності "Фармація"», «Сучасні підходи до створення фітопрепаратів»).

⁴ Середній бал – розраховане зважене середнє, що аналізується відповідно до рівнів: середній бал $\geq 4,5$ – високий рівень, ≥ 4 і $< 4,5$ – вище середнього, ≥ 3 і < 4 – середній, ≥ 2 і < 3 – нижче середнього, ≥ 1 і < 2 – низький рівень або характеристика зовсім не притаманна зовсім.

Аналіз даних дозволяє зробити висновок, що в цілому наукові керівники оцінюють освітню складову освітньо-наукової програми «Фармація» як таку, що забезпечує підготовку здобувачів вищої освіти до подальшої професійної діяльності, але потребує постійного перегляду освітніх компонентів з точки зору відповідності вимогам сучасності та науковим інтересам аспірантів.

Освітнє середовище та підтримка аспірантів у НФаУ

Ефективність освітнього процесу забезпечується також належним рівнем розвитку відповідної інфраструктури. Дані, отримані в результаті дослідження, показали, що аспіранти задоволені режимом та умовами роботи наукової бібліотеки (4,74 за 5-ти бальною шкалою), станом навчальних аудиторій (тепло, світло, обладнання) (4,61).

У цілому аспіранти задоволені наданими можливостями для здійснення наукової діяльності:

- долученням до міжнародної академічної спільноти за спеціальністю (через виступи на конференціях, публікації, участь у спільних дослідницьких проектах тощо) – 4,21;
- можливостями для проведення і апробації результатів наукових досліджень (проведення в університеті регулярних конференцій, семінарів, доступ до використання лабораторій, обладнання тощо) – 4,31;
- умовами для проведення наукових досліджень, забезпеченням належно обладнаним місцем для наукової роботи – 4,26.

Переважає більшість аспірантів зазначили, що не стикалися з проблемами проведення і апробації результатів (підготовки й публікації) наукових досліджень. Якщо ж такі проблеми виникали, то вони були пов'язані з технічними причинами (електрика, Інтернет тощо).

Респондентам було запропоновано оцінити достатність інформації, що представлена на Інтернет-ресурсах університету. Більшість опитаних зазначили, що інформація щодо роботи відділу аспірантури та докторантури,

змісту освітньо-наукової програми, освітнього процесу та науково-дослідної роботи в університеті висвітлено в повній мірі достатньо.

Під час навчання в аспірантурі здобувачі вищої освіти можуть стикатися з конфліктними ситуаціями та психологічними проблемами. За даними дослідження опитані аспіранти не стикалися з конфліктними ситуаціями, в той же час близько 18% аспірантів мали психологічні проблеми, виникнення яких вони пов'язують з війною в країні, відсутністю безпеки та впевненості.

Усі здобувачі вищої освіти НФаУ отримують організаційну, консультативну, інформаційну підтримку та за потреби їм може бути надана соціальна та психологічна допомога. Учасникам опитування було запропоновано оцінити ефективність існуючих механізмів підтримки в університеті, якщо вони коли-небудь звертались про таку допомогу або володіють інформацією щодо функціонування механізмів підтримки, що дозволяє їм дати оцінку такої підтримки аспірантів – табл. 6.

Найбільш ефективно, на думку аспірантів, організована двостороння комунікація «відділ аспірантури та докторантури – аспірант», організаційна, консультативна, інформаційна підтримка. У меншій мірі аспіранти оцінюють, але вище середнього рівня, ефективність психологічної, соціальної підтримки.

Таблиця 6

**Механізми підтримки аспірантів
в Національному фармацевтичному університеті**

№	Механізми підтримки	Середній бал
1	Двостороння комунікація «відділ аспірантури та докторантури – аспірант»	4,76
2	Організаційна та консультативна підтримка щодо реалізації аспірантами індивідуальної освітньої траєкторії	4,64
3	Інформаційна підтримка (забезпечення навчально-інформаційними матеріалами і відкритим доступом до інформації щодо освітньої програми)	4,55
4	Служба психологічної підтримки	4,32
5	Соціальна підтримка (матеріальна допомога, юридична консультація)	4,12

Академічна доброчесність

Аналіз даних результатів опитування свідчить про те, що аспіранти вважають недопустимими прояви академічної недоброчесності в освітньому середовищі – табл. 7.

Таблиця 7

Ставлення аспірантів до різних проявів академічної недоброчесності в освітньому середовищі, %

№	Прояв академічної недоброчесності	Допустимо/ Допустимо в деяких випадках	Недопустимо
1	Академічний плагіат	-	100
2	Самоплагіат	-	100
3	Фабрикація	-	100
4	Фальсифікація	-	100
5	Списування	3	97
6	Обман	-	100
7	Хабарництво	-	100
8	Необ'єктивне оцінювання	-	100

На думку респондентів неприйнятними є такі прояви недоброчесності: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання

Згідно з отриманими даними, 9% опитаних здобувачів вищої освіти за час навчання в аспірантурі або стикалися з порушеннями академічної доброчесності, або ці порушення були здійснені ними особисто; 91% – не стикалися з такими випадками. Серед таких проявів академічної недоброчесності, з якими стикалися або здійснювали, було назване списування.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Аналіз отриманих даних за результатами опитування дозволяє зробити висновок, що здобувачі вищої освіти високо оцінюють якість освітньо-наукової програми «Фармація», а наукові керівники, в цілому вважають, що навчання за цією програмою забезпечує підготовку до подальшої професійної діяльності.

Аспіранти мають можливості для формування та здійснення індивідуальної освітньої траєкторії та високо оцінюють рівень методичної та змістовної підтримки наукового керівника у підготовці дисертаційного дослідження.

Більше 3/4 аспірантів зацікавлені в участі у програмах міжнародної академічної мобільності, але поки що тільки планують взяти участь. Головними перешкодами до участі є високий рівень витрат, пов'язаних з поїздкою та складності у пошуку таких програм або проектів.

В цілому, перелік обов'язкових та вибірових освітніх компонентів освітньої програми відповідає науковим інтересам аспірантів, та, на їхню думку, забезпечує підготовку до викладацької та дослідницької діяльності у галузі фармації. Аспіранти задоволені організацією освітнього процесу та високо оцінюють професійну майстерність викладачів.

Думка наукових керівників щодо освітньої складової освітньої програми, в цілому, співпадає з оцінкою аспірантів і вони мають пропозиції щодо її вдосконалення.

Аспіранти в цілому задоволені умовами освітнього середовища НФаУ: станом навчальних аудиторій, режимом та умовами роботи наукової бібліотеки, можливостями долучення до міжнародної академічної спільноти, проведення і апробації наукових досліджень, інформацією, представленою на офіційних онлайн ресурсах університету, механізмами підтримки під час навчання в аспірантурі, можливими процедурами вирішення конфліктних ситуацій.

Здобувачі вищої освіти вважають недопустимими порушення академічної доброчесності в освітньому середовищі. Переважна більшість аспірантів не стикалися з проявами академічної недоброчесності та не здійснювали її самі.

Заступник директора ННПФ,
доц.

Ольга ГЕРАСИМОВА